

Norsk atomberedskap

Lavrans Skuterud, seniorforskar

Kristiansund, 7. juni 2018

Statens strålevern
Norwegian Radiation Protection Authority

www.nrpa.no

Innhald

- Strålevernet
- Nasjonal atomberedskap
- Forventningar til kommunane

Seksjon nordområdene:

- Svanhøvd miljøsenter, Sør-Varanger
- Framsenteret, Tromsø

Hovudkontor:

- Østerås, Bærum

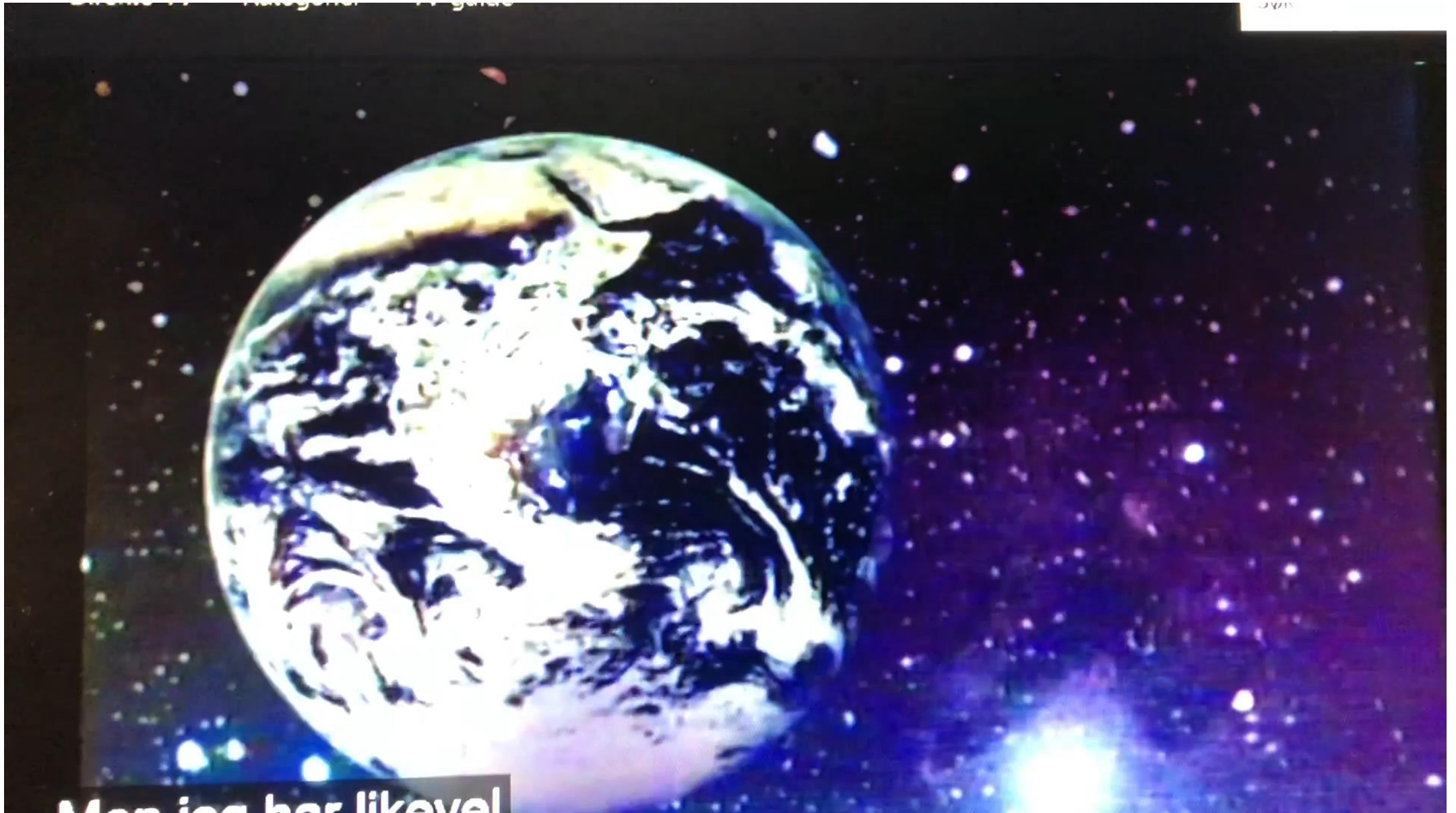

Nasjonal atomberedskap

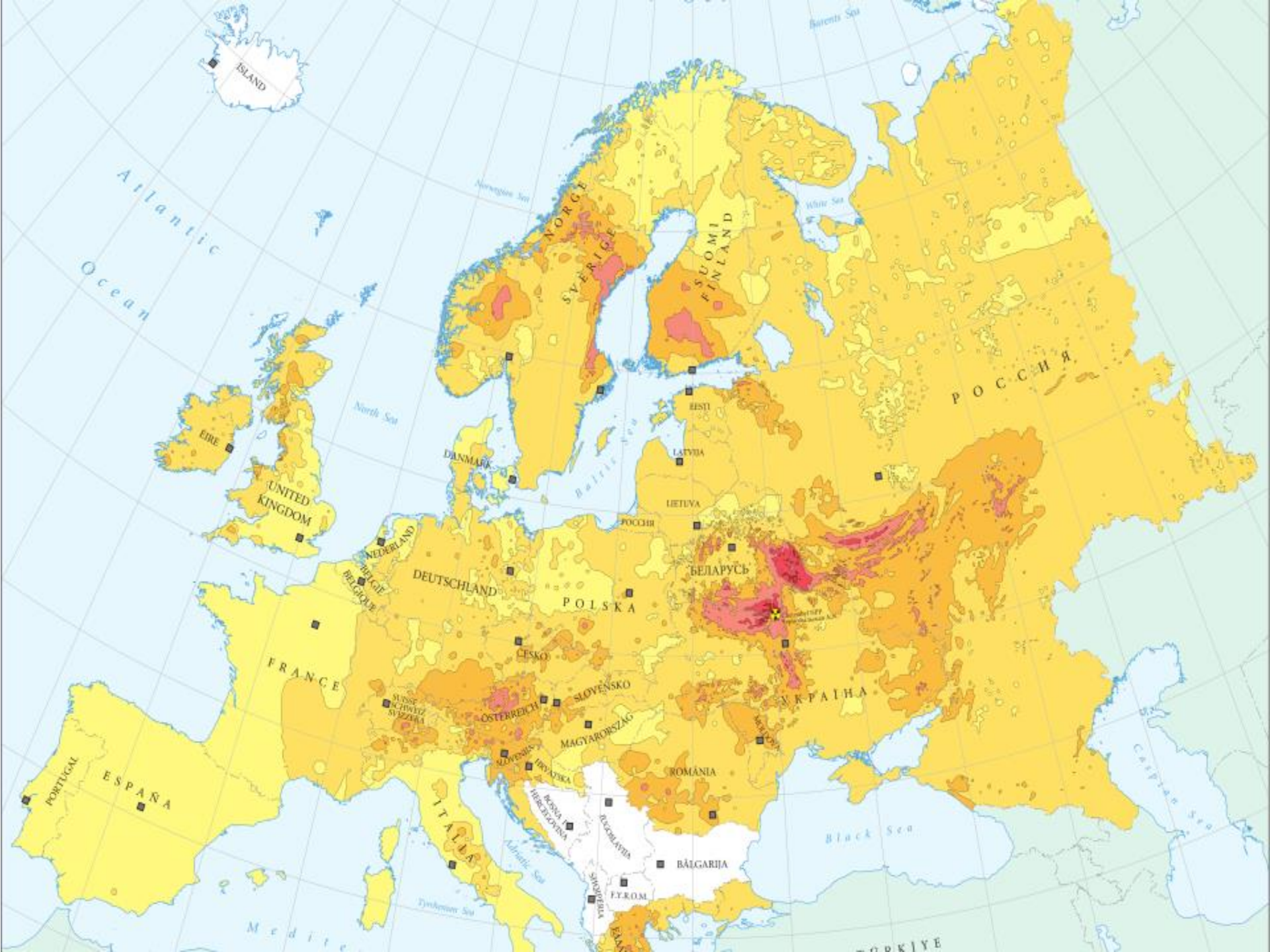

Tsjernobyl-ulykka – 26. april 1986

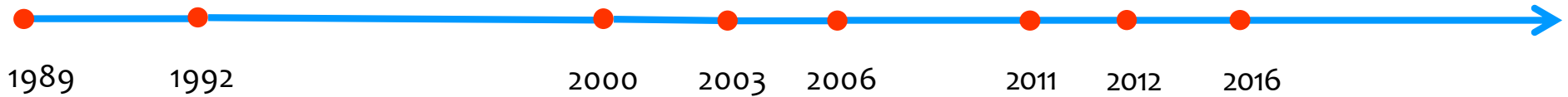

Men jeg har likevel

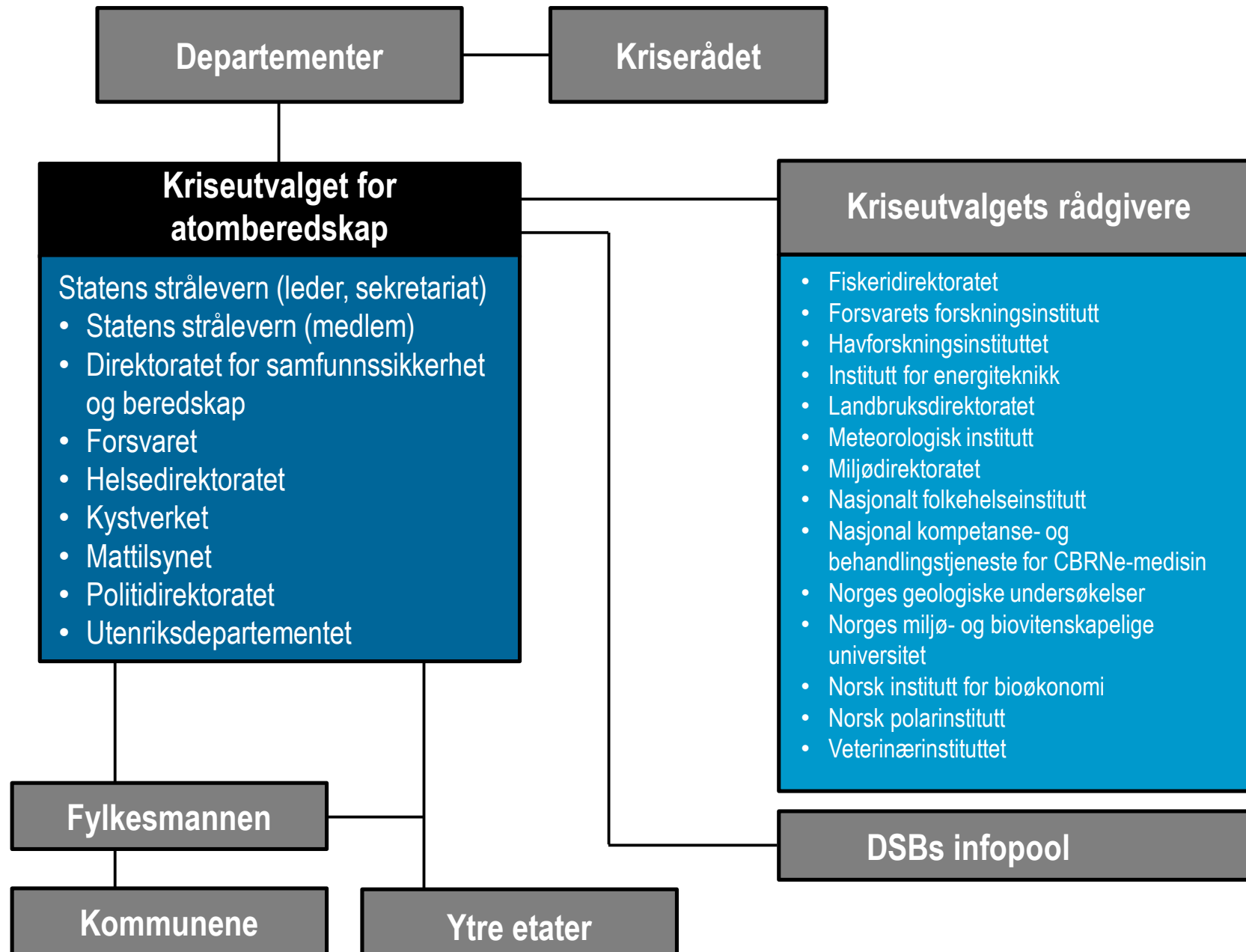

Hendingar etter Tsjernobyl

Organisering (Kgl.res. 23.8.2013)

Kriseutvalget for atomberedskap

har ansvar for:

- å håndtere atomulykker og tilsiktede handlinger som rammer Norge eller norske interesser

Kongelig res. av 23. august 2013

Kriseutvalget for atomberedskap

har ansvar for:

- i akutfase, senfase og løpende beredskapsarbeid
– i fred/sikkerhetspolitisk krise/krig

Kongelig res. av 23. august 2013

Kriseutvalget for atomberedskap

har ansvar for:

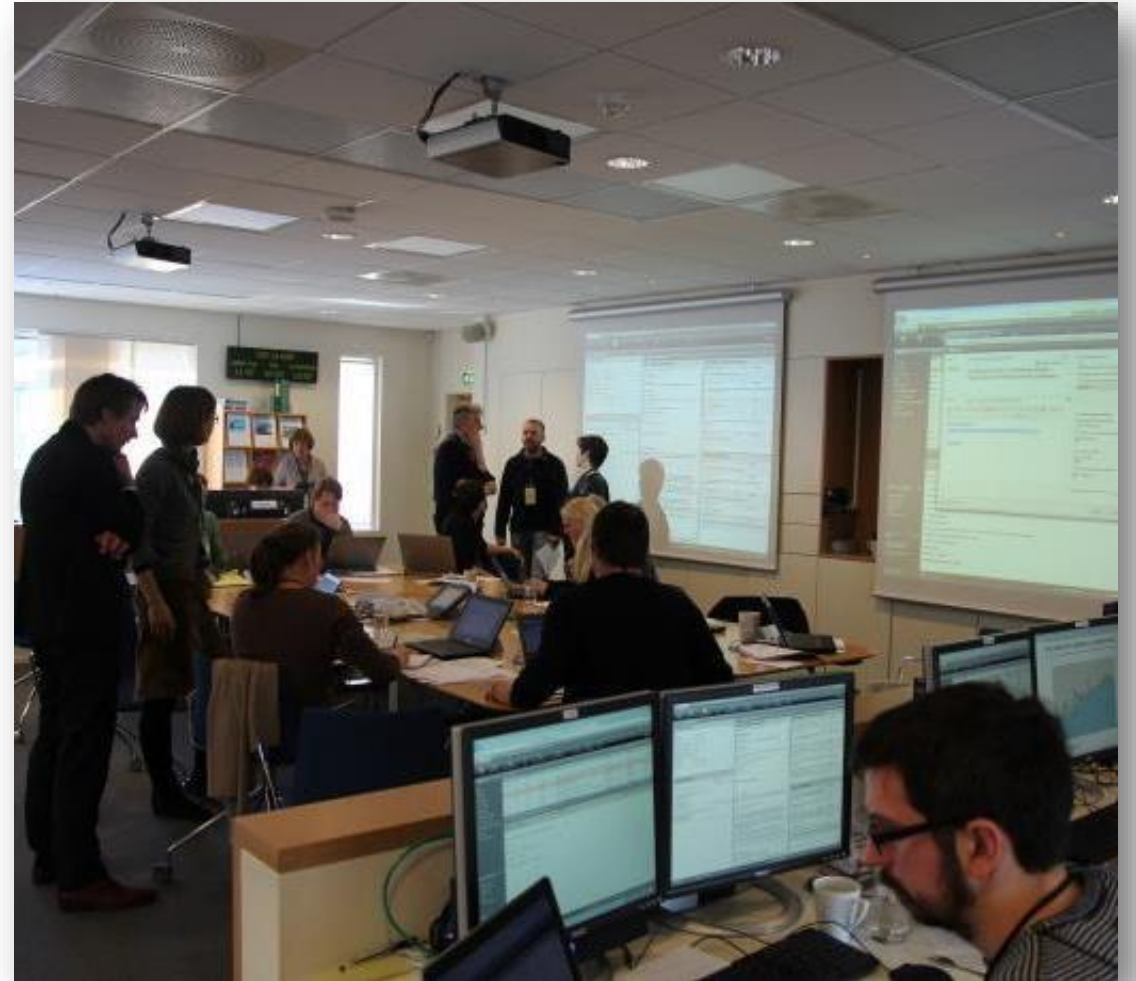
- å beskytte liv, helse, miljø og andre viktige samfunnsinteresser

Kongelig res. av 23. august 2013

Sekretariatet (Strålevernet)

- Nasjonalt 24/7 varslingspunkt
- Sett stab / innkalle KU
- Oppdatere situasjonsbilde
- Forvalte måleressursar
- Vurdere konsekvensar og tiltak
- Informasjon inn/ut

Fullmakter i akutt fase (Kgl.res.)

- Pålegg om innhenting av informasjon og data
- Pålegg om prognoser
- Konsekvensreducerende tiltak
- Bestemme innhold i informasjon

Kriseutvalet sine tiltak i akuttffase

- Sikring av område som er eller kan bli sterkt forureina
- Akutt evakuering av lokalsamfunn
- Tiltak i næringsmiddelproduksjon
- Reinsing av personar
- Råd om innandørsopphald
- Råd om jodtablettar
- Kosthaldsråd
- Andre konsekvensreducerande tiltak

Nye beredskapsnivåer (0-2) (vedtatt av KU)

- Atomberedskapen følger prinsippet om trinnvis beredskap: Følger situasjonen, vurderer risiko for konsekvenser og gradvis mobiliserer og responderer avhengig av omfang og alvorlighetsgrad
- Hvorfor beredskapsnivåer?
Defineres for å sikre at ressursene som brukes i håndtering av en atomhendelse skal være best mulig tilpasset omfanget og alvorlighetsgraden av hendelsen.

Beredskapsnivå 0

- Sannsynligheten for og omfang av konsekvenser ved en hendelse er minimale eller lik 0.
- Hendelsene eller mulige hendelser er av lav alvorlighetsgrad og mindre omfang.
- Hendelsene håndteres og følges opp av Strålevernet som sekretariat for KU, som en del av det løpende beredskapsarbeidet til sekretariatet. *KU holdes orientert og involveres ved behov.*

Beredskapsnivå 1

- Økt sannsynlighet for konsekvenser av større alvorlighetsgrad og/eller omfang.
- Situasjonen er uavklart/uforutsigbar med tanke på om situasjonen vil få større konsekvenser for liv, helse, miljø eller andre viktige samfunnsinteresser.
- Det er behov for å øke ressursbruken. Det betyr at Strålevernet som sekretariat for KU bemanner funksjoner i egen stabsorganisasjon etter behov. *KU holdes orientert og involveres. KU kan bli innkalt ved behov.*

Beredskapsnivå 2

- Sannsynligheten er stor for at hendelsen kan resultere i konsekvenser av et større omfang eller en større alvorlighetsgrad. Eventuelt er det allerede kjent at hendelsen får konsekvenser for liv, miljø, helse eller andre viktige samfunnsinteresser.
- Strålevernet som sekretariat for KU bemanner alle funksjoner i stabsorganisasjonen. *KU er involvert og innkalles.*

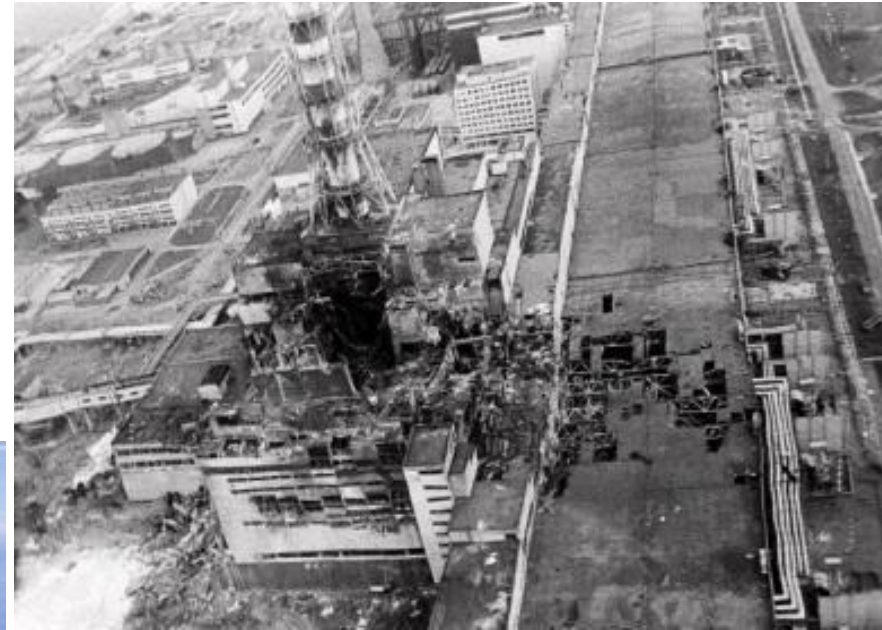
Kriseutvalet må kunne handtere:

Seks generelle «dimensjonerande»
scenario, fastsett av Regjeringa
2010 (nr. 7 under utgreiing)

Scenario I

Stort luftbåret utslipp fra anlegg i utlandet som kan komme inn over Norge og berøre store eller mindre deler av landet

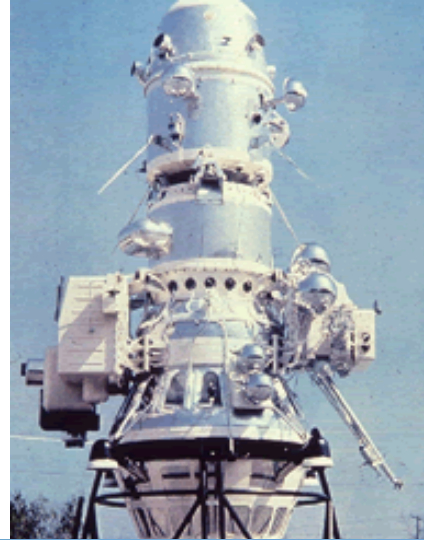
Scenario II

Luftbåret utslipp fra anlegg eller annen virksomhet i Norge

Scenario III

Lokal hendelse i Norge eller norske nærområder med mobil kilde

Scenario IV

Lokal hendelse som utvikler seg over tid

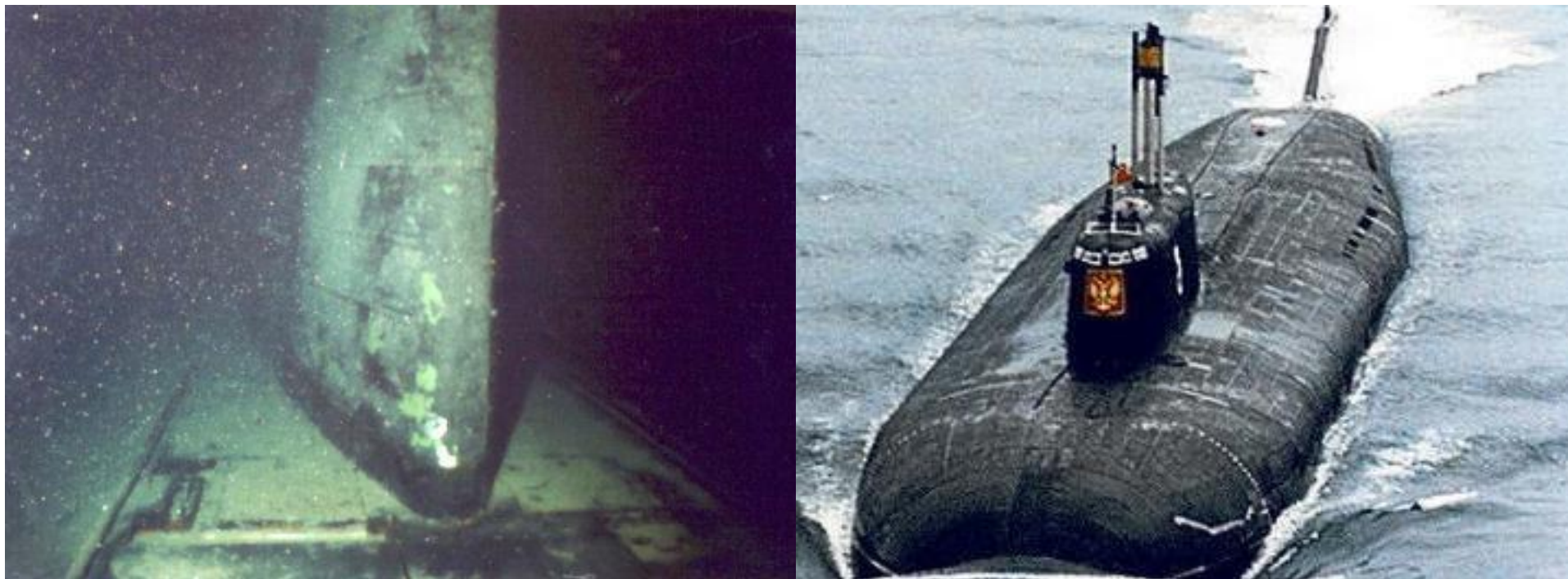
Goiânia (Brasil, sep. 1987)

- Fire dødsfall
- 249 forurensede personer
- 112 000 innbyggere måtte kontrollmåles
- 85 bygninger betydelig forurenset
 - 41 evakuert og 4 revet
- 3500 m³ avfall måtte deponeres

Scenario V

Stort utslipp (eller rykte om) til marint miljø

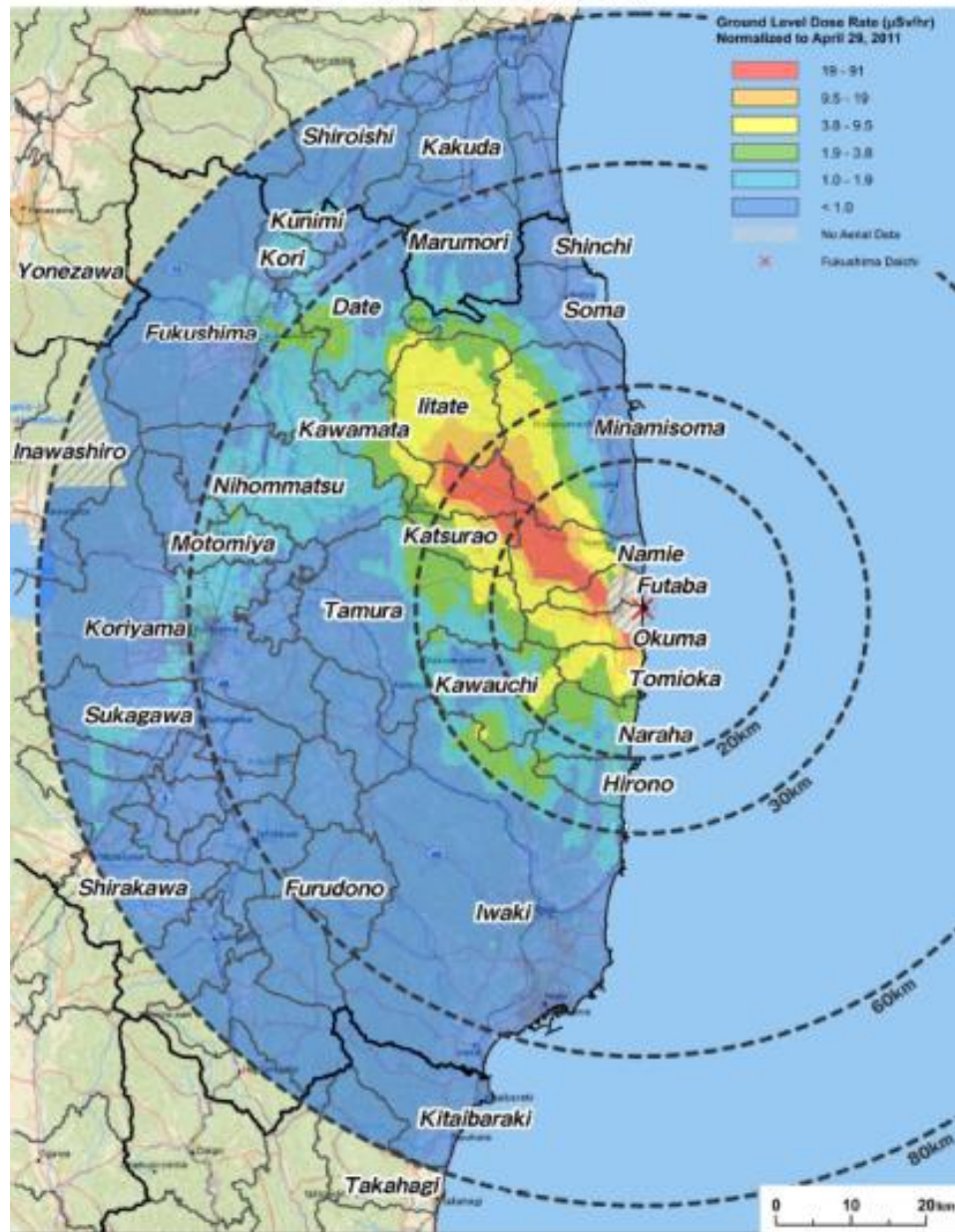
Scenario VI

Alvorlige hendelser i utlandet uten direkte konsekvenser for norsk territorium

Aerial Measuring Results

Joint US / Japan Survey Data

Scenario VII (ikkje ferdig)

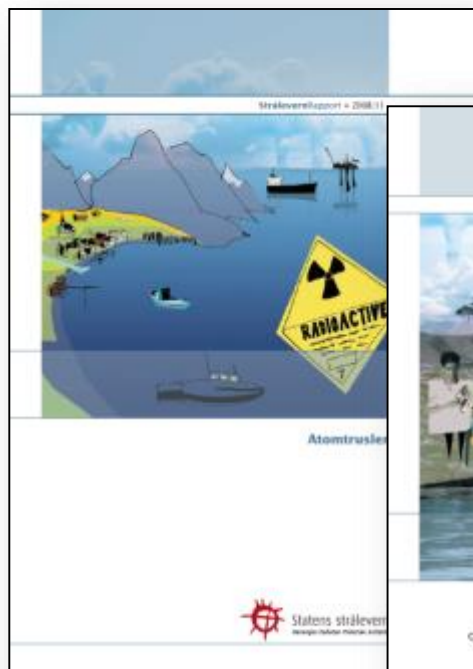
Bruk av kjernevåpen nær eller på norsk territorium

wikipedia/CC BY 2.5

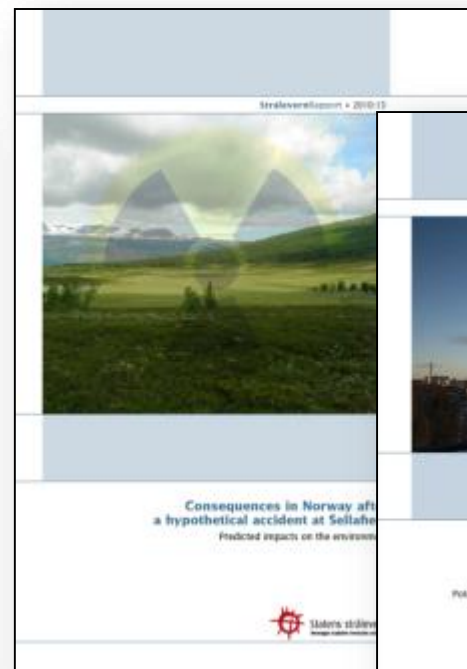
Strategisk planlegging

«Atomtrusler»
(Regjeringsbehandlet
mars 2010)

«Roller, ansvar,
krisehåndtering og
utfordringer i norsk
atomberedskap»
(Regjeringsbehandlet
februar 2013)

«Consequences in
Norway after a
hypothetical accident
in Sellafield»

«Potential consequences
in Norway after a
hypothetical accident at
Leningrad nuclear power
plant»

Forebygging nasjonalt

- Nasjonal lovgivning for sikkerhet og sikring
- Internkontroll - forvaltning - tilsyn - reaksjon
- Myndighetsforum
- Det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA)
Advisory missions

Internasjonale forpliktelser

Internasjonale konvensjoner (IAEA) om:

- Tidlig varslings
- Assistanse
- Nukleær sikkerhet
- Fysisk sikring
- Brukt brensel og radioaktivt avfall

Bilaterale avtaler:

- Finland
- Frankrike
- (Hviterussland)
- Litauen
- Nederland
- Polen
- Russland
- Storbritannia
- Sverige
- Tyskland
- Ukraina

Forebygging internasjonalt

- Internasjonale forpliktelser - normer
- veiledning
- Internasjonale fora
- Bilateralt og
multilateralt samarbeid

Atomhandlingsplanen

Regjeringens atomhandlingsplan 2018 - 2022

- Myndighets- og organisasjonsarbeid
- Økt sikkerhet og sikring av atomanlegg
- Sikring og ikke-spredning

Øvingar

- Øving på departementsnivå
 - Helseøvinga 2008, SNØ 2010 og SNØ 2014
- Årleg øving for Kriseutvalet
- Regionale øvingar (fylkesmenn)
- Stabsøvingar (Statens strålevern; med andre etatar)
 - NB-13, UDs fullskalaøving II i 2013
- Større og mindre feltøvingar (spesielt i utlandet)
 - Baltic Rescue-serien, Contex-serien (Danmark), DEMOEX 2008 og REFOX 2012 (Sverige), RANET (Japan), mindre feltøvingar i Norge
- Internasjonale øvingar i regi av EU/IAEA
- Diskusjonsøvingar/workshop
- Opplæring/trening/mindre øvingar
- ...

Forventningar

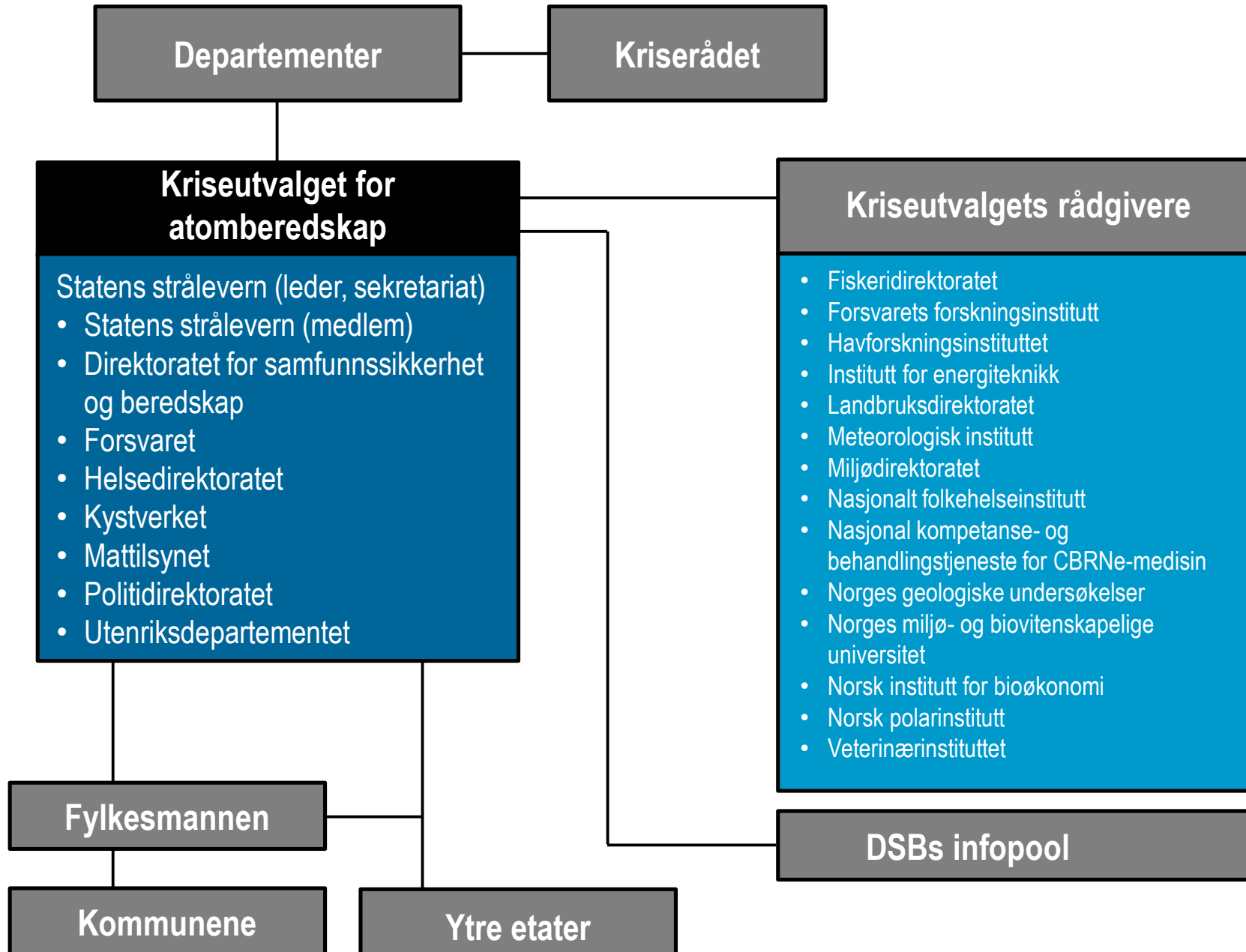
– til regionalt og lokalt ledd

Statens strålevern
Norwegian Radiation Protection Authority

www.nrpa.no

Atomberedskapsorganisasjonen

Tre likeverdige nivå!

- Skal ikke vente på hverandre
- Skal ha ROS-analyser og planverk klart – også for atomhendelser
- Dette er samhandling satt i system

- Viktig å kommunisere fra sitt nivå
- Viktig å kommunisere mellom nivåer

- Ansvaret for å lykkes ligger på oss alle!

Fylkesmannen

- er det regionale leddet i atomberedskapen

Ansvar i løpende beredskapsarbeid:

- Regional koordinering og samordning (planverk, øvelser), forum for berørte etater (ABU / FBR) og kommuner
- Planverk for sin funksjon i atomberedskapen
- Selvstendig ansvar for å ha en planlagt beredskap

Fylkesmannen

Ansvar i krise:

- Koordinere og bidra til iverksettelse av samordnede tiltak (oppdrag fra KU), inkl. beskyttelsestiltak og informasjon til media og publikum
- Sørge for nødvendige tilpasninger og prioriteringer ut fra regionale forhold
- Rapportere til Kriseutvalget og formidle relevant informasjon som kan være av betydning

Kommuner

- Selvstendig beredskapsplikt
- Atomhendelser del av ROS
- Eget planverk
- Der tiltak implementeres
- Foretrukket informasjonskanal for innbyggerne

<https://www.nrpa.no/nyheter/94011/ny-befolkningsundersokelse>

<https://www.nrpa.no/publikasjon/kommunal-atomberedskap-plangrunnlag.pdf>

Lokalt/kommunalt ansvar

Redningsaksjon / lokalt skadested

- Hovedredningssentralen (HRS), lokal redningssentral (LRS) og/eller nødetatene leder håndteringen
- Kriseutvalget/sektormyndighetene gir råd

Utenfor skadested

- Kriseutvalget: Konsekvenser for befolkningen og tiltak (ikke akutt livredning)
- Kommunen: ta seg av sine innbyggere og bidra til en raskest mulig normalisering av situasjonen

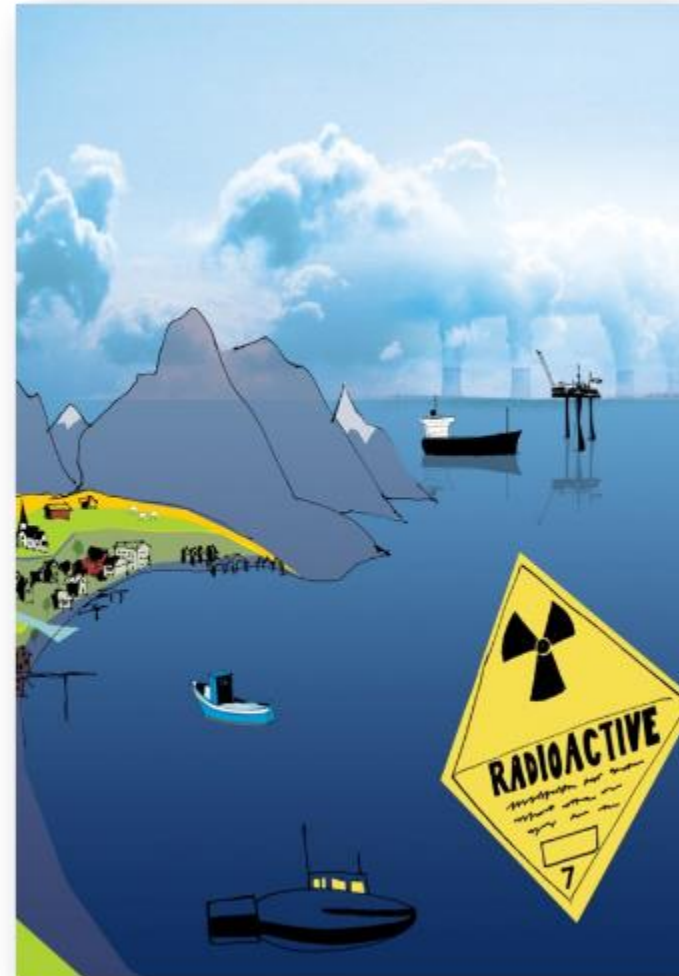
Noen utfordringer (1)

- Atomhendelser kan skje raskt
- Informasjonsinnhenting – alltid en utfordring
 - uant stort mediepress samtidig som vi prøver å innhente/oppdatere informasjon fortløpende - TID
- Ekstreme krav til informasjonskoordinering
- Største utfordring: God nok og rask nok informasjon
- Stort publikums- og pårørendepågang: Usikkerhet rundt hvor mye og hvor

Noen utfordringer (2)

- Situasjonsbilde/-forståelse:
 - alle nivåer
 - utbredelse og mengde
 - hva innebærer dette for folk flest
 - hvem bestemmer og gjør hva
- Iverksette tiltak
- Informasjonsformidling og koordinering (trafikk, innendørs, evakuering)
- Internasjonal koordinering og infoflyt

Mulige konsekvenser

Stråledoser fra:

- Lite sannsynlig med akutte dødsfall (bare med sterke kilder)
- Inhalasjon av forurenset luft
- Direkte stråling fra luft, nedfall på bakken og fragmenter/gjenstander
- Konsum av forurenset mat

Dessuten:

- Usikkerhet og angst
- Næringssvikt i landbruk, reindrift, matvareomsetning, turisme osv.
- Forringet ytre miljø

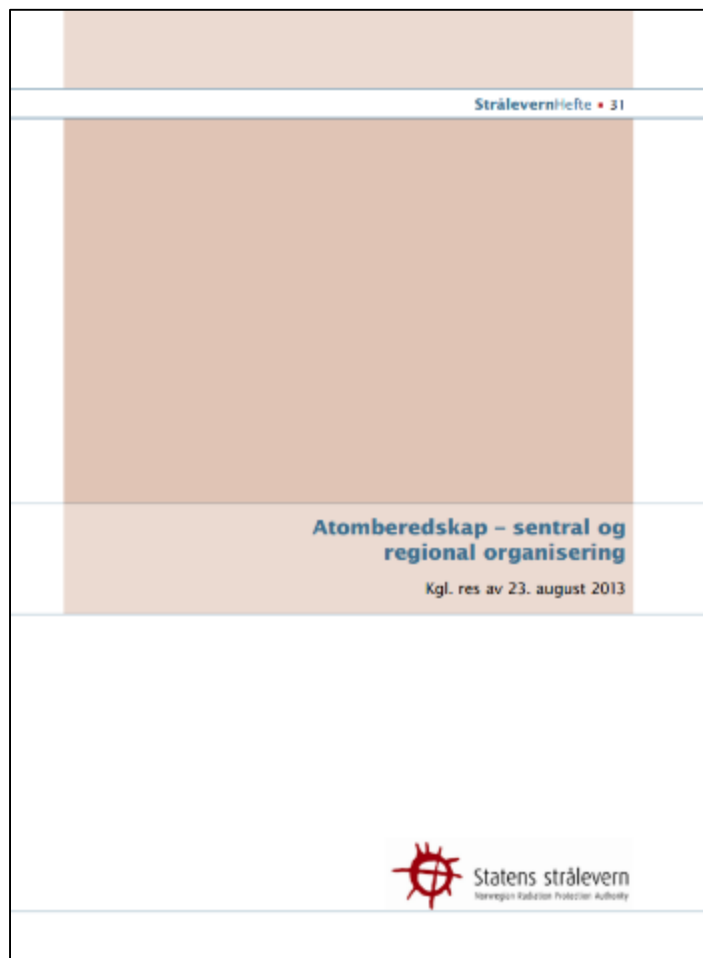
Forventninger

- Risiko og sårbarhetsanalyser må gjennomføres – for atomberedskap
- Situasjonen skal håndteres på skadested/lokalt
- Forberede ev. nødvendige tiltak
- Dialog med partnere: politi, brann, sivilforsvar, helse, andre
- Planlegging skal skje sett i forhold til hva som realistisk kan skje videre

Dokument

Inkl. oversikt over involverte etatar i ulike tiltak og fasar

Tabell: Involverte etater (ansvarlige, rådgivende, bistående og koordinerende) i forskjellige konsekvensreducerende tiltak

Konsekvensreducerende tiltak		Justissektoren	Helsesektoren	Mat, landbruk og miljø	Utenrikssektoren	Forsvarssektoren	Øvrige
Håndtering av skadested*	Ansvarlige	Politi, HRS (sjø), Brannvesen	Helseforetak/ambulans		UD	FOH	
	Rådgivende		NRPA, NBC			FOH	
	Bistående	Sivilforsvar				Forsvaret	Kommune
	Koordinerende					FST	KU, Fylkesmenn
Sikring av områder som er eller kan bli sterkt forurenset*	Ansvarlige	Politi				FOH	Kystverket
	Rådgivende		NRPA, NBC			FOH	
	Bistående	Sivilforsvar				Forsvaret	Kommune
	Koordinerende						KU, Fylkesmenn
Rensing av forurensete personer*/**	Ansvarlige	Politi*	Helseforetak, Hdir**				
	Rådgivende		NRPA, NBC				
	Bistående	Brannvesen, Sivilforsvar				Forsvaret	Kommune
	Koordinerende						KU, Fylkesmenn
Råd om innendørs opphold**	Ansvarlige	Politi			UD		
	Rådgivende		NRPA, Hdir	Mattilsynet			
	Bistående	Sivilforsvar				Forsvaret	Kommune
	Koordinerende						KU, Fylkesmenn
Akutt evakuering av lokalsamfunn*	Ansvarlige	Politi			UD		
	Rådgivende		NRPA, Hdir				
	Bistående	Sivilforsvar				Forsvaret	Kommune
	Koordinerende						KU, Fylkesmenn
Jodtabletter**	Ansvarlige		Hdir		UD		Kommune
	Rådgivende		NRPA, NBC				
	Bistående	Politi, Sivilforsvar				Forsvaret	
	Koordinerende						KU, Fylkesmenn

Tabell: Egnethet av ulike konsekvensreducerende tiltak i forskjellige scenarier

Konsekvensreducerende tiltak	Scenario I Stort luftbåret utslipp fra anlegg i utlandet					Scenario II Stort luftbåret utslipp fra anlegg i Norge					Scenario III Lokal hendelse uten stedlig tilknytning					Scenario IV Lokal hendelse som utvikler seg over tid					Scenario V Stort utslipp til marint miljø, omdømme-svekkelse					Scenario VI Alvorlig hendelse i utlandet uten direkte konsekvenser for Norge				
	→					→					→					→					→									
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Håndtering av skadested*						X	X				X	X																		
Sikring av områder som er eller kan bli sterkt forurenset*							X	X				X	X				X	X												
Rensing av forurensete personer*/**												X																		
Råd om innendørs opphold**	X					X	X				X	X															X			
Akutt evakuering av lokalsamfunn*	X	X				X	X	X			X	X	X				X	X									X	X		
Jodtabletter**	X					X	X				X																X			
Opphold i tilfluktsrom**											X																			
Helsemessig oppfølging**		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X								X	X	X	X
Tiltak i næringsmiddelproduksjon**	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X								
Kostholdsråd**	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X				X	X	X		
Andre dose-reducerende tiltak**	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	

Tabell: Eksempel på sjekkliste (fra Plangrunnlag)

Nr	FASE	OPPGAVE	UTFØRT
V1	varsling	Den som får første beskjed om hendelsen <u>i kommunen</u> varsler internt jf. egen beredskapsplan	✓
V2	varsling	Ekstern varsling jf. egen varslingsliste beredskapsplan	✓
E1	etablering	Vurdere etablering av krisestab og loggføring, kalle inn, bemanne og etablere en organisasjon	
E2	etablering	Orienterer, avklare roller og ansvar, strategi for håndtering, vurdere behov for bistand, vurdere videre gang	
E3	etablering	Kontakt med Fylkesmannen <u>og andre</u> , lokale etater (mattilsyn, politi, helse, sivilforsvar mm.)	
H1	håndtering	Avklare informasjonsansvar og kanaler etter plan, kontakt med media, prioritere bruk av kommunens behov og ressurser, økonomi, vaktordninger, fullmakter, jevnlig møter, <u>tenke framover (worst-case)</u>	
H2	håndtering	Bistå etter behov og plan for å iverksette tiltak besluttet av Kriseutvalget	
H3	håndtering	Oppdatere situasjonsforståelse, vurdere konsekvenser for befolkning, fortløpende rapportering om status	
N1	normalisering	Vedtak om å avslutte håndtering, informere om dette, rapportere, evaluere	

Vi forventer/ønsker

ROS – atomberedskap

Planverk godt kjent og koordinert

Tilrettelagt for nødvendige tiltak

God dialog mellom nivåer og i alle ledd

Øvelser

Statsbudsjettet 2018

Strålevernet skal:

- Styrke Norges operative atomberedskap
- **Oppdatert planverk skal være på plass i 2018**
- Følge opp CBRNE-strategien
- Endring i trusselbildet skal tas opp i planverk samt aktiviteter for å møte endrede behov i Norges beredskap
- Stor nasjonal beredskapsøvelse i 2020
- Bedre målekapasitet (kompetanseheving, avtaler med lab, øvelser)

Takk!

Spørsmål?

67 16 26 00

